

ELS MAS, NISSAGA DE PALETES, CONSTRUCTORS I ARQUITECTES DE GELIDA

JOAN ROSSELLÓ I RAVENTÓS

El treball recull l'obra i l'activitat dels Mas, nissaga de paletes, constructors i arquitectes que han tingut una presència molt important en la vida de Gelida dels darrers cent seixanta-cinc anys.

La configuració de la Gelida moderna no seria la mateixa sense aquesta presència, que ha significat, entre d'altres aspectes, la introducció del Modernisme a Gelida, la construcció de molts edificis representatius i la redacció del primer Pla General d'Urbanisme, ja fa més de trenta anys.

ELS MAS, NISSAGA DE PALETES, CONSTRUCTORS I ARQUITECTES DE GELIDA

La configuració de la Gelida moderna no seria la mateixa sense la presència dels Mas, que des de la primera meitat del segle XIX han intervingut sense interrupció en el procés de construcció de la Gelida que coneixem.

Cent seixanta-cinc anys d'una activitat amb repercussió pública generen inevitablement un ventall d'episodis arquitectònics i urbanístics, que han de ser considerats en tot moment com a valors històrics.

Valors que, moltes vegades, presenten contradiccions i tensions en la seva època; valors positius i negatius dels quals només sobreviuen uns quants (no sempre els millors), que ens arriben al present com una herència del passat.

L'espai urbà, l'entorn territorial de Gelida, s'ha modificat, s'ha destruït, s'ha millorat, s'ha refet, s'ha reformat, s'ha ampliat. I els Mas han jugat un paper molt important en aquestes transformacions.

Com a característiques més definidores dels Mas com a paletes, constructors i arquitectes de Gelida, em sembla important assenyalar: la voluntat de controlar el sector de la construcció local i d'assegurar el seu manteniment; la utilització de l'activitat política com un instrument eficaç per aconseguir aquest control; la concurrència del promotor i el constructor en la mateixa figura; el coneixement de l'ofici i, sobretot, dels meca-

nismes per desenvolupar-lo; i, finalment, unes considerables dosis de creativitat i de gosadia gestual, que es manifesten intermitentment a la família.

Aquesta nissaga gelidenca, provinent de la veïna comarca de l'Anoia, té el seu origen en la figura de MARIANO MAS I MORROS (1799-1880). Nascut a Capellades, era fill de Pau Mas, natural de Capellades, i de Càndida Morros, natural d'Igualada; es va casar amb Vicenta Romaña i Borràs, nascuda a Piera el 1806. En casar-se, va abandonar, molt probablement, la casa paterna de Capellades, i es va traslladar a Gelida al voltant del 1825, i s'instal·là al carrer de la Concepció (avui denominat carrer del Sol).

Des de 1825 fins, aproximadament, el 1860, treballa com a paleta, i alterna aquesta activitat amb les feines del camp, segons consta en els documents de l'època.

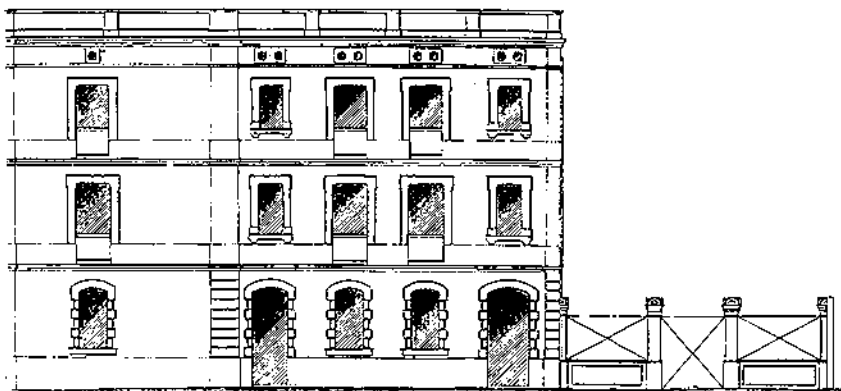
En aquells moments, la construcció de cases a Gelida passava, bàsicament, per dues famílies gelidenques: els Barceló i els Sabaté, aposentats a la plaça i al carrer Major, respectivament, en una situació molt més prestigiosa que la que ocupava el Mas de Capellades, al carrer de la Concepció.

L'herència constructiva de Mariano Mas va ser recollida pel seu hereu, FRANCISCO MAS I ROMAÑA (1825-1903), que ja es dedicà de ple a l'ofici de constructor de cases en un període que podem situar entre 1860 i 1886.

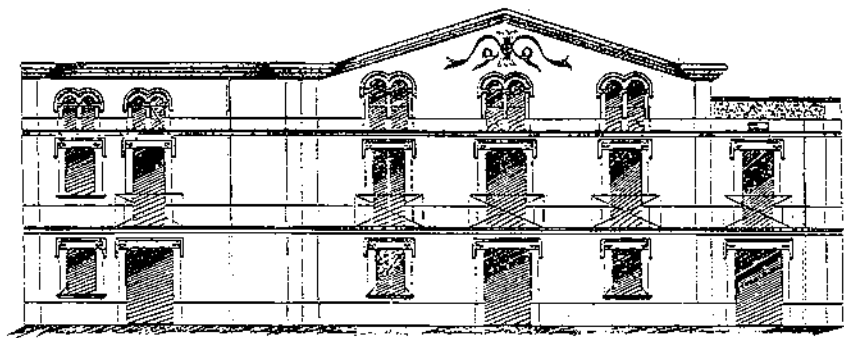
Si la figura de Mariano significa l'inici de la nissaga, Francisco Mas i Romaña representa la consolidació.

Durant aquests anys, Gelida experimenta un notable creixement demogràfic. Dels 1.740 habitants del 1857 es passa a 2.156 habitants el 1887, i és especialment remarcable el decenni 1877-1887, en què la població augmenta en 269 habitants, amb un índex de creixement del 14,25%.

Aquest creixement demogràfic —que està impulsat especialment per l'extensió del conreu de la vinya, que exigeix més braços i actua com a activitat colonitzadora, així com també per les ampliacions fetes per Joaquim Jové i Costas a la fàbrica de paper de «La Gelidense»— es correspon amb una notable millora de la població. Arriba el ferrocarril

CASA JOVÉ (1886) - Carrer de Sant Lluís (abans Salou). Primer projecte de Joan Pascual i Batlle, construït per Lluís Mas i Civil.

CASA JOSEFA OLIVER (1903) - Plaça de l'Església. Projectada i construïda per Lluís Mas i Civil.

(1865), es basteixen la nova església parroquial (1871), la Casa de la Vila (1880), la rectoria (1881) i el cementiri (1882). Es porten a cap els primers projectes d'urbanització (1880-1886), i s'aixequen nombroses construccions.

Francisco Mas millora notablement la seva posició econòmica i social, construeix moltes cases, especialment les projectades pel mestre d'obres Joan Pascual i Batlle; s'instal·la al carrer Major —on avui es manté la casa pairal dels Mas—, però encara no aconsegueix ocupar la posició de predomini que conqueriran els seus successors. Així doncs, no es coneix la participació de Francisco Mas en les grans obres públiques de l'època i, per la contribució que satisfien els paletes, es dedueix que la construcció continuava dominada pels Barceló de la Plaça, malgrat que havien aparegut molts paletes constructors de cases, com els Voltà, els Serra o els Aregall, que, procedents de Corbera, van treballar a Gelida del 1857 al 1891.

A partir del primer Mas nascut a Gelida, els Mas es bifurquen en dues branques dedicades a l'ofici de la construcció i projecció de cases, les quals arriben fins als nostres dies.

L'hereu, Mariano Mas i Civil (1861-1942), es mantindrà a l'empresa de la família, i el segon fill baró, Lluís Mas i Civil (1863-1906), es «plantarà» com a paleta constructor de cases i serà el primer Mas que, obertament, es decidirà a projectar.

L'inici de l'activitat dels germans Mariano i Lluís Mas com a paletes coincideix amb la crisi de la fil·loxera, que es manifestarà a Gelida l'any 1886, a les vinyes de la Torre de Llosetles.

Demogràficament, el poble experimenta la que, probablement, ha estat la davallada més important de la seva història. Dels 2.156 habitants que tenia l'any 1887 passa a 1.733 habitants l'any 1900, la qual cosa significa una pèrdua de 423 habitants, que representen el 19,61%. Hauran de passar trenta anys perquè Gelida recobri la població que tenia el 1887.

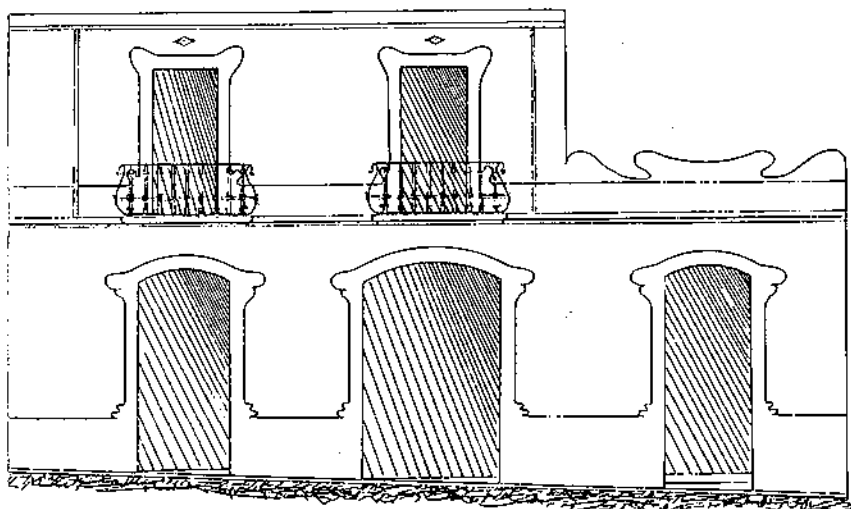
Malgrat la sotragada de la fil·loxera i la forta davallada demogràfica, el sector de la construcció local, que durant l'època de creixement s'havia mantingut bàsicament dels rabassaires, els paperers i els artesans, aconsegueix el seu manteniment gràcies a l'estiueig, que genera una important activitat constructiva a partir del 1885.

El període 1886-1900 va suposar per als germans Mas el descobriment de l'arquitectura i l'aprenentatge de l'ofici, i participaren directament en la construcció de moltes cases projectades pels mestres d'obres locals, especialment per Joan Pascual i Batlle.

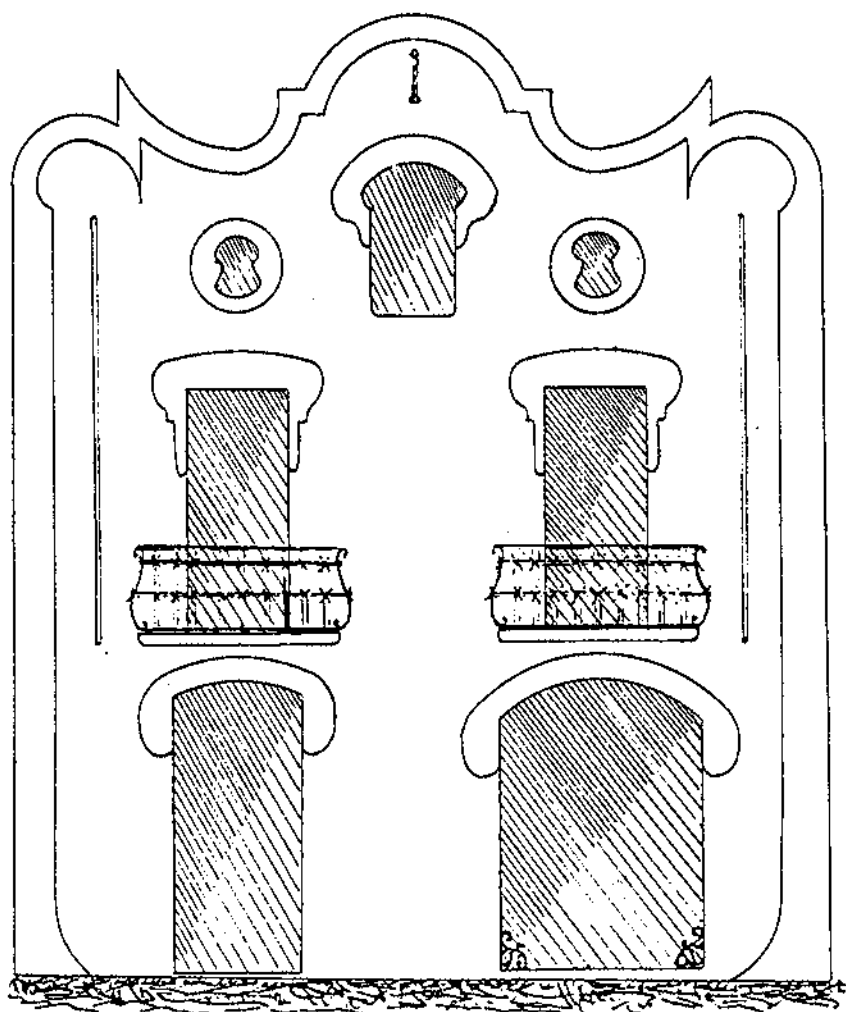
Igualment, els va significar la iniciació en la construcció de cases per vendre o per llogar, una activitat que els Mas, a partir d'aquest moment, han desenvolupat sempre, com a mecanisme generador de treball i de riquesa.

L'any 1886, els dos germans construeixen la seva primera casa pròpia al carrer de Salou, i s'intueix molt clarament que el futur de la construcció a Gelida passava, en aquells moments, per l'estiueig. Són dues «cases-torre», projectades per Joan Pascual i Batlle seguint els recursos de l'eclecticisme, una de les quals —la de Lluís Mas— passarà, anys més tard, a la família Jové, marquesos de Gelida, que la transformaran en una de les principals mostres del Modernisme gelidenc.

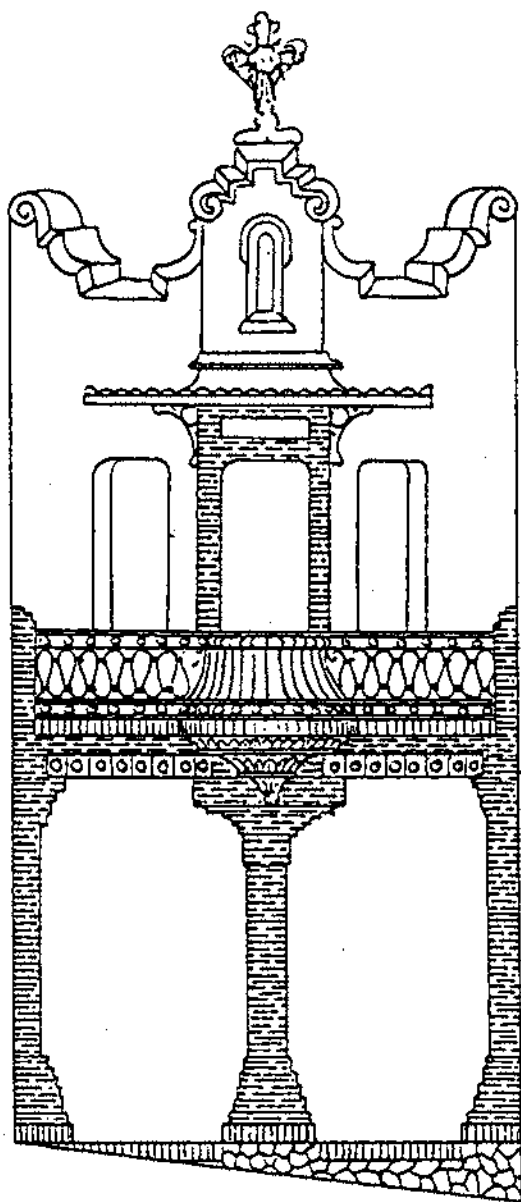
El mateix any 1886, el mestre d'obres de Martorell Pau Bargalló i Raspall va projectar per a Lluís Mas una casa al carrer de Sant Josep, i el 1893, Joan Pascual i Batlle n'hi projectà una al carrer de la Barceloneta.

CASA FAUSTINO GIBERT (1907) - Carrer del Carme. Projectada i construïda per Mariano Mas i Civil.

CASA PERE RIBA (1909) - Carrer del Sol. Projectada i construïda per Mariano Mas i Civil.

CASA MARIA VALLS (CASA DELGADO) (1910) - Carrer de Mossèn Jaume Via.
Projecte de Joan Rubió i Bellver, construït per Delfí Mas i Valls.

A partir del 1900, l'activitat dels germans Mas es caracteritza tant per avançar cap al domini ple del sector de la construcció local com per la seva creativitat.

Així doncs, els Mas esdevindran en pocs anys els paletes constructors de cases més potents de Gelida, i molt especialment Mariano, qui pràcticament monopolitzarà la construcció.

La presència dels Sabaté —als qui l'any 1877 se'ls va morir l'hereu—, els Barceló, els Voltà i els Serra serà insignificant comparada amb la dels Mas.

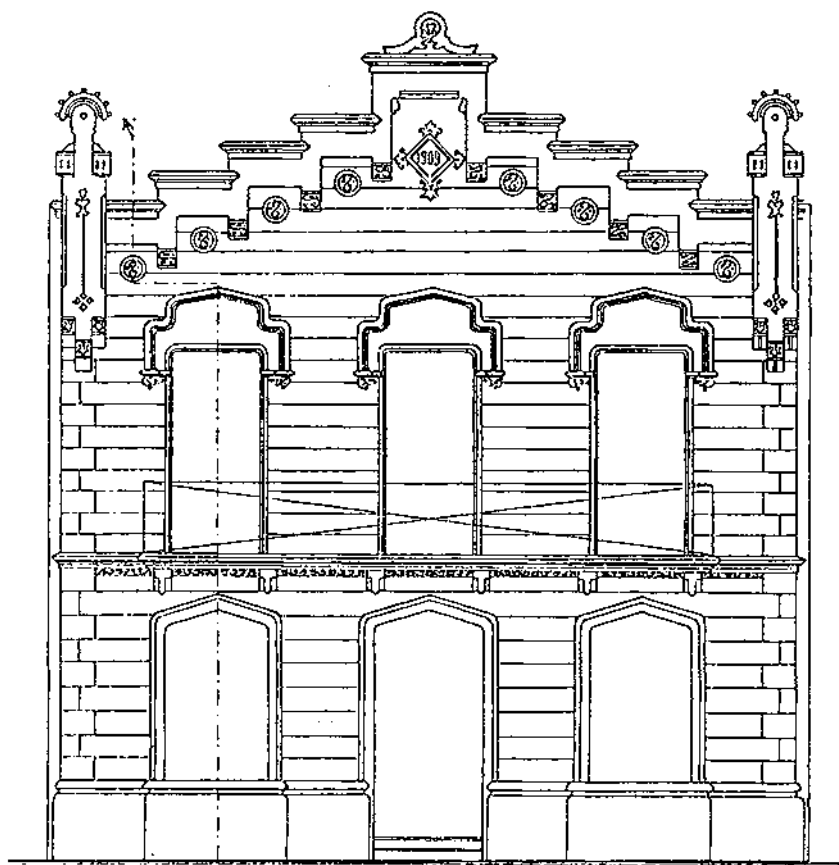
Paral·lelament a aquest procés de predomini, els Mas desenvoluparan fins a l'any 1912 una intensa activitat creativa. El 1899, Lluís Mas signa com a mestre constructor el seu primer projecte, redactat per a Manuel Sabater, al carrer del Migdia. A partir d'aquest moment, tant Mariano Mas com Lluís Mas signaran projectes, utilitzant generalment la denominació de mestre pràctic, mestre constructor o bé constructor d'obres.

Aquest atreviment, i la usurpació de les funcions que fins aleshores eren privilegi exclusiu de mestres d'obres i arquitectes, va ser propiciat per l'etapa de transició que s'inicià a l'Ajuntament en deixar Joan Pascual i Batlle el càrrec d'assessor facultatiu, i quedà aquest sense cobrir fins al 1912, any en què l'arquitecte Josep Ros i Ros se'n féu càrrec.

L'activitat dels Mas com a projectistes té una importància cabdal en la història de l'arquitectura local, perquè va significar la introducció del Modernisme a Gelida. Aquest no penetra ni a través dels arquitectes, ni de la burgesia de l'estiueig, sinó a través dels Mas, i es manifesta, en aquests inicis, com un autèntic fenomen popular, localitzat bàsicament en tipologies de cases entre mitgeres.

Lluís Mas va ser qui primer va assajar tímidament les fórmules modernistes, el 1901, a la casa Francisco Rosell (cal Quico Fuster). El fet de treballar pel seu compte, fora ja de l'empresa paterna, li deuria facilitar el pas cap a la innovació. Després d'aquesta obra, en va projectar d'altres, però la seva mort, a l'edat de 43 anys, va provocar que tot el pes de la difusió del Modernisme recaigués en el seu germà gran, Mariano.

De l'obra modernista de Mariano Mas destaquen, especialment, la casa Faustino Gibert (1907), al carrer del Sol; la casa Pere Taulé (1910),

*CASA MOSSÈN JAUME VIA (1909) - Carrer de Mossèn Jaume Via.
Projecte de Domènec Boada i Piera, construït per Delfi Mas i Valls.*

al carrer de Mossèn Jaume Via; el conjunt de cinc cases per a Pere Taulé (1910), al carrer de Sant Antoni; i ca l'Adela (1912), al carrer de Mossèn Jaume Via. L'ornamentació modernista es centra bàsicament en els coronaments, en les orles que emmarquen les obertures —i en algun cas el perímetre de la façana fins al coronament— i en les baranes bombades.

A partir del 1912, el nomenament de Josep Ros i Ros com a arquitecte municipal significarà la fi de l'etapa creativa de Mariano Mas, el qual continuarà, però, desenvolupant de ple la seva activitat com a constructor, i incorpora de mica en mica en la marxa del negoci el seu fill, Joaquim Mas i Palau.

Els Mas construïran moltes torres noucentistes de l'època; continuaran edificant cases de renda, com per exemple la casa pròpia del carrer de Mossèn Jaume Via (1922), signada per Josep Ros i Ros; mantindran la confiança com a paletes de «La Gelidense»; i intervindran en obres municipals, com les reformes de la Casa de la Vila del 1923.

Mariano Mas va convertir-se, a partir de la mort del seu germà, en el paleta constructor de cases més prestigiós i important de Gelida, malgrat que el seu nebot Delfín, hereu de Lluís Mas, continués la tasca del seu pare, i que el 1917 s'instal·lés a Gelida, procedent d'Arenys de Munt, un nou paleta, Jaume Colomer i Bertran (1888-1962), conegut com *el Paleta Nou*, el qual es convertirà, a partir d'aquests moments, en el principal competidor dels Mas.

L'activitat de Mariano Mas no es limità a la tasca pròpiament professional, sinó que es perllongà cap al camp polític, i ocupà l'alcaldia de Gelida durant els anys trenta.

La prematura mort de Lluís Mas, el 1906, va obligar el seu fill, DEL·FÍN MAS I VALLS (1887-1960), a enfrontar-se, a l'edat de 19 anys, amb el negoci que havia iniciat el seu pare.

Des del primer moment, l'activitat de Delfín Mas es veurà caracteritzada per la presència d'arquitectes de cert prestigi en les seves obres, i per realitzacions, en general, més acurades.

En aquest sentit destaquen, en els seus inicis, la casa Mossèn Jaume Via (1909), projectada per l'arquitecte Domènec Boada i Piera (1893-1947), dins d'un llenguatge modernista molt més culte que el que s'estava utilitzant a Gelida fins aquell moment; i la casa Maria Valls

(1910), mare del paleta, on es mostren les preferències estilístiques de Delfin Mas, en anar a buscar com a projectista l'arquitecte modernista Joan Rubió i Bellver (1871-1893-1952).

Dins la mateixa tònica apuntada, Delfin Mas construeix gran part de l'arquitectura de prestigi i d'autor de l'època.

El 1913 intervé en la reforma modernista de la casa Jové, de l'arquitecte Arnald Calvet. El 1917 construeix les dues primeres torres de l'avinguda Colomer, les cases Tralali Pomar, obres de l'arquitecte Josep Pausas i Coll (? -1906-1926); el 1920 la casa Castells de la Barceloneta, projectada per l'arquitecte Amadeu Llopart (1888-1914-1970); els anys vint la reforma de Can Torres; el 1925 la seva pròpia casa, encara avui denominada Torre del Delfin, de Ramon Raventós i Farrarons (1892-1917- ?); el 1929 la Capella del Santíssim de l'església parroquial, d'Isidre Puig i Boada (1891-1915-1987), així com nombroses cases dissenyades per l'arquitecte municipal, Josep Ros i Ros (? - 1911-1951).

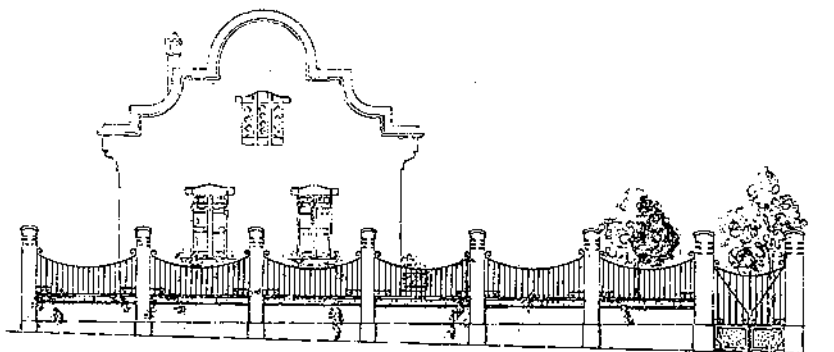
Malgrat que les obres públiques de l'Ajuntament sembla que estaven dominades pels Mas Mariano i Joaquim, Delfin Mas també intervé en algunes construccions institucionals, com per exemple en la urbanització Colomer, projectada el 1922 per Ros i Ros; en la construcció del funicular, l'any 1924; i en l'ampliació dels Lluïsos, el 1934.

Així com la incorporació professional de Delfin Mas va ser molt ràpida, la llarga vida de Mariano Mas, que va morir a l'edat de 81 anys, va determinar que durant molts anys les tasques d'aquest i les del seu fill, JOAQUIM MAS I PALAU (1888-1960), es sobreposessin. El període d'influència de Joaquim Mas, el podem situar, però, entre 1925 i 1950.

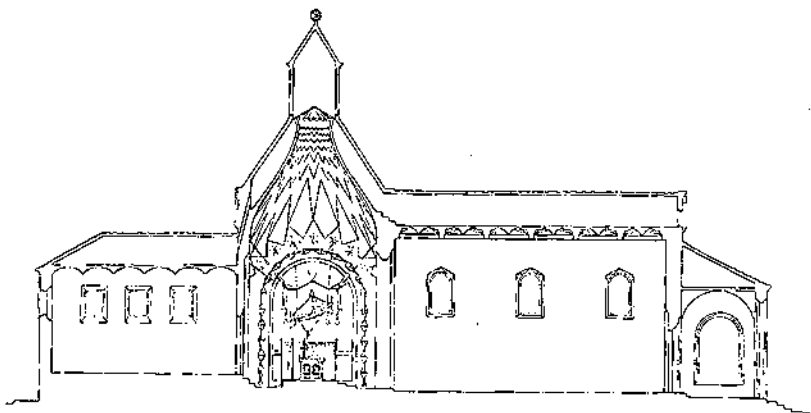
Els seus inicis com a responsable més directe del negoci familiar de paleta constructor es corresponen amb una època demogràficament expansiva, en la qual s'estava superant a marxes forçades la crisi de la fil·loxera, i en la qual l'estiueig va adoptar el ritme de creixement més alt de la història de Gelida.

L'any 1930, els 2.283 habitants ja superaven els 2.156 habitants que tenia el poble abans de la crisi de la fil·loxera, i el 1936 la població era de 2.359 habitants.

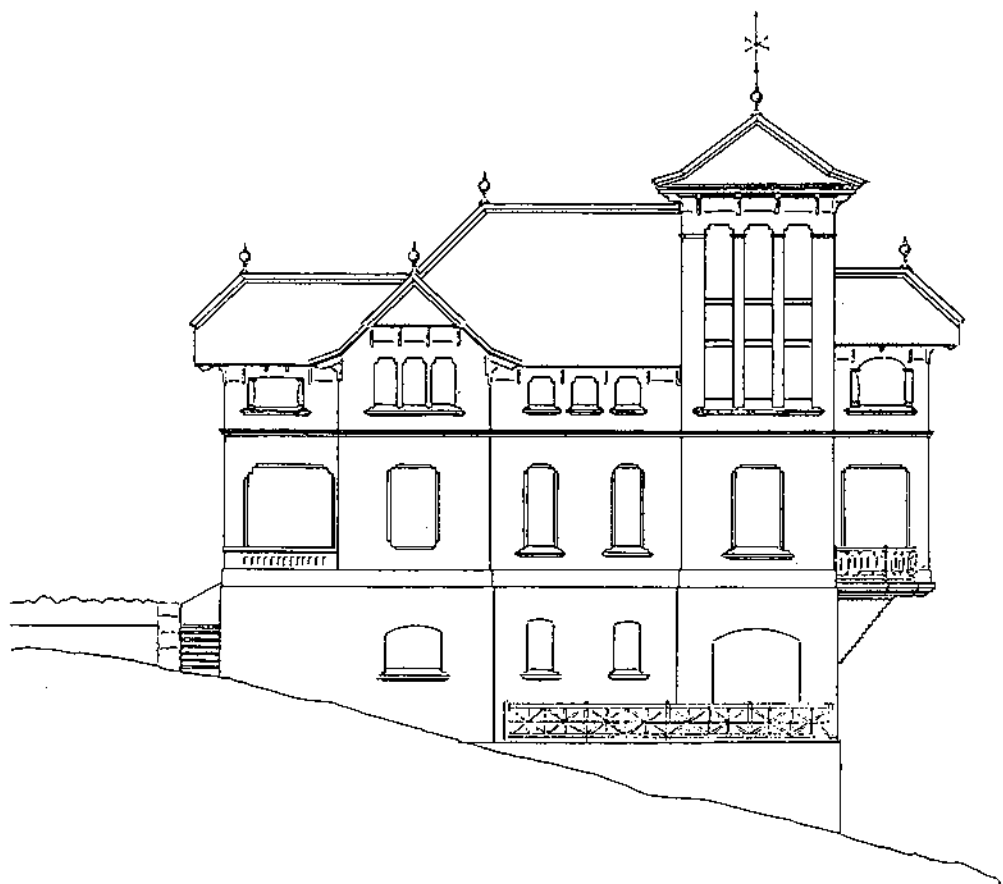
A partir de la construcció del funicular, l'any 1924, el fenomen de l'estiueig s'accelera i repercuteix en la forma urbana de Gelida, especial-

CASA POMAR (1917) - Avinguda Colomer. Projecte de Josep Pausas i Coll, construït per Delfi Mas i Valls.

CAPELLA DEL SANTÍSSIM DE L'ESGLÉSIA PARROQUIAL (1929) - Plaça de l'Església. Projecte d'Isidre Puig i Boada, construït per Delfi Mas i Valls.

TORRE PÀMIES (1928) - Projecte de Carlos Martínez, construït per Joaquim Mas i Palau.

ment en el sector de l'avinguda Colomer i, més tímidament, en les construccions que tenen com a eix l'avinguda del Funicular, actualment carrer de Lluís Guarro.

És un moment en el qual hi ha feina per a tots els paletes de Gelida. Tant per als Mas de les dues branques com per als paletes vinguts de fora, com ara Jaume Colomer, *el Paleta Nou*, qui, formant companyia amb el seu cunyat, Josep Xandri (Colomer i Xandri), aixecarà entre 1921 i 1927 trenta-set construccions, algunes de les quals són especialment reconegudes, com el teatre de la Societat Coral (1924), la torre del Dr. Seguí (1925), les torres Altimires (1925 i 1927), i el Casal Sant Jordi, d'Alexandre Font (1927).

Joaquim Mas, per la seva banda, continuà construint cases de renda, signades generalment per Ros i Ros, com la del carrer de Mossèn Jaume Via, del 1924. Construeix, en general, per a la gent més benestant de la població —reforma, per exemple, Can Duran del Puig el 1929—, treballa en la segona ampliació de «La Gelidense», i aixeca torres d'estiueig en forta competència, especialment amb els paletes Colomer i Xandri.

Així, l'any 1925 construeix els xalets Ramis i Riba, al carrer del Dr. Galès i de Mossèn Jaume Via, obres dels arquitectes Francesc de P. Quintana i Josep Ros i Ros, respectivament, i a partir del 1928 inicia els contactes amb l'arquitecte Carlos Martínez, projectista de la torre Pàmies (1928), la casa Cardús (1928), la torre Solé i Recasens (1929) i la torre Haeffner (1930), totes construïdes per Joaquim Mas.

Aquesta col·laboració amb Carlos Martínez va determinar que aquest projectés, l'any 1931, el Casal Gelidenc, quan Joaquim Mas formava part de la Junta del Casal; un projecte molt ambiciós, del qual només es va construir una petita part: el cafè de l'actual pista de la UCG.

Els lligams de Joaquim Mas amb la Junta del Casal de l'època el situen clarament amb les opcions catalanistes de la dreta, que girava a l'entorn de la Lliga. Així doncs, el trobem signant el comunicat de presentació de la revista *Rocasagna*, quan es definia com a «periòdic catalanista i intransigent» i que tenia la redacció i l'administració al Casal Gelidenc.

A partir del 1939 s'inicia un nou període, que podem denominar dels Mas tècnics. L'hereu de Joaquim Mas, ALBERT MAS I GIBERT (1919), obté el títol d'aparellador l'any 1942, i l'hereu de Delfín Mas, ARMANDO MAS I TULLA (1919-1988), obté el títol d'arquitecte l'any 1946.

El primer, l'Albert, continuà el negoci familiar de la construcció fins als nostres dies, en què encara està en plena activitat, exercint més com a constructor que com a aparellador.

El segon, l'Armando, treballarà com a arquitecte i no continuarà l'activitat del seu pare Delfín, la qual experimenta una davallada durant la dècada 1940-1950.

Ambdós, un com a constructor i l'atre com a arquitecte, són personatges especialment importants per entendre el desenvolupament urbanístic de la Gelida moderna.

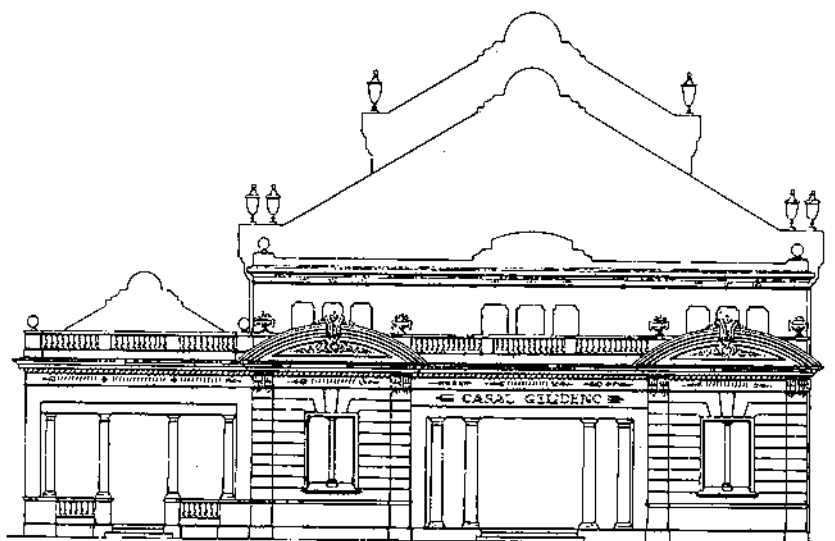
Quan l'any 1942 Albert Mas acaba la carrera, el seu pare encara estava en actiu, i dirigia el negoci familiar. Tal com va passar entre Mariano i Joaquim, la incorporació d'Albert Mas va ser lenta, i l'activitat inicial d'aquest es va solapar i confondre amb la del seu pare, que va morir el 1956.

Podem situar entre el 1950 i el 1955 l'inici de l'etapa Albert, que encara continua oberta.

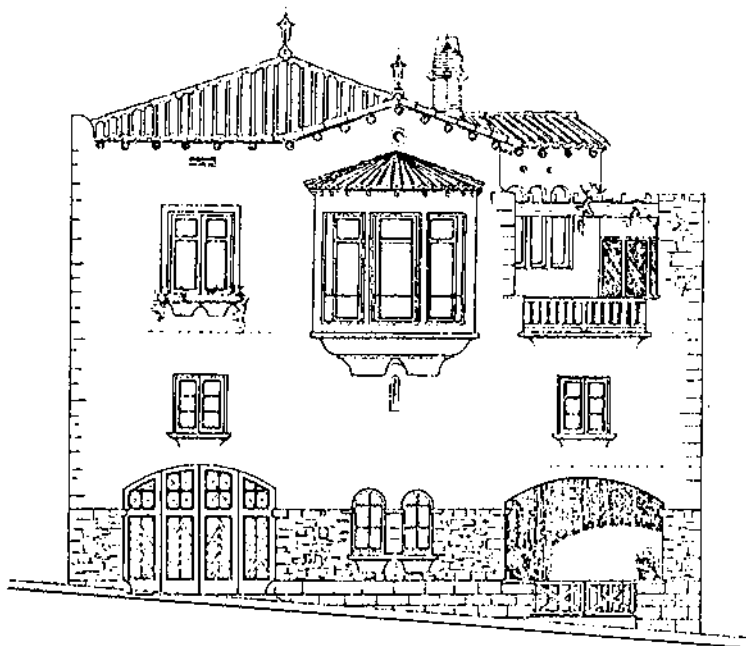
La seva activitat professional ha estat vinculada a la vida política local, especialment amb l'alcalde Remigio Torné Ribes, que ho va ser durant un dilatat període del règim franquista. Albert Mas va ser durant molts anys regidor de l'Ajuntament i membre de la Junta de la Unió del Casal Gelidenc.

La seva incidència en l'urbanisme gelidenc ha estat molt important, i la seva tasca s'ha caracteritzat per la iniciació de processos d'urbanització de forma generalment rudimentària, però amb la suficient definició perquè li permetessin d'immediat començar la construcció d'edificis.

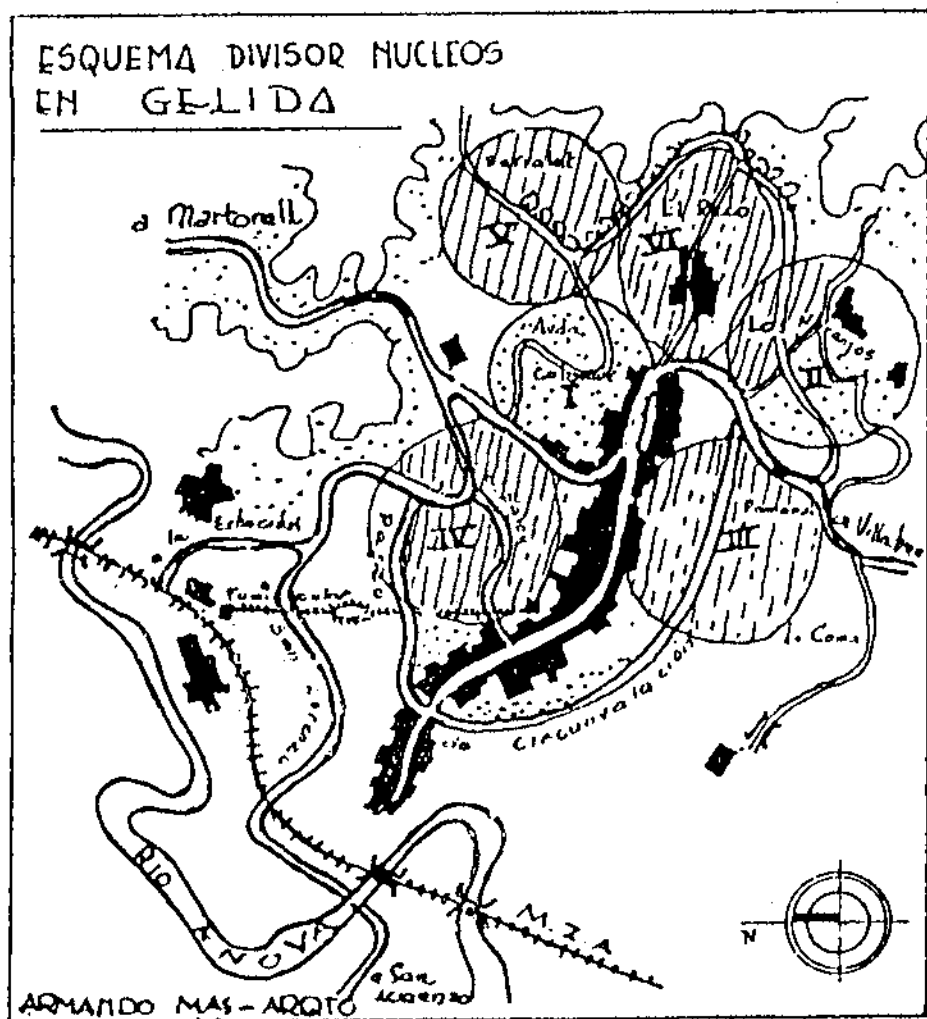
Durant els anys cinquanta, i encara en vida del seu pare, gestiona la urbanització «El Serralet», destinada a l'estiueig, la qual es desenvoluparà més tard, sobretot entre 1966 i 1975, i en la qual Albert Mas actua com a promotor i constructor.

CASA GELIDENC (1931) - Projecte de Carlos Martinez.

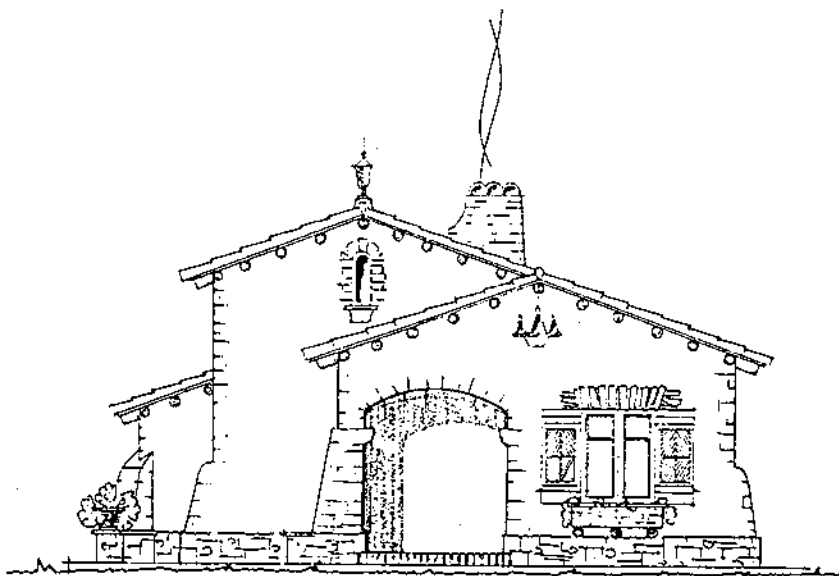
CASA MASUET (1950) - Carrer d'Àngel Guimerà. Projecte d'Armand Mas i Tulla.

ESQUEMA URBÀ DE GELIDA (1956) - Armand Mas i Tulla.

*FAÇANA DE L'AJUNTAMENT DE GELIDA (1951) - Carrer de la Barceloneta.
Projecte d'Armand Mas i Tulla.*

*CASA ALBERT MAS (1952) - El Serralet. Projecte d'Armand Mas i Tulla,
construït per Albert Mas i Gibert.*

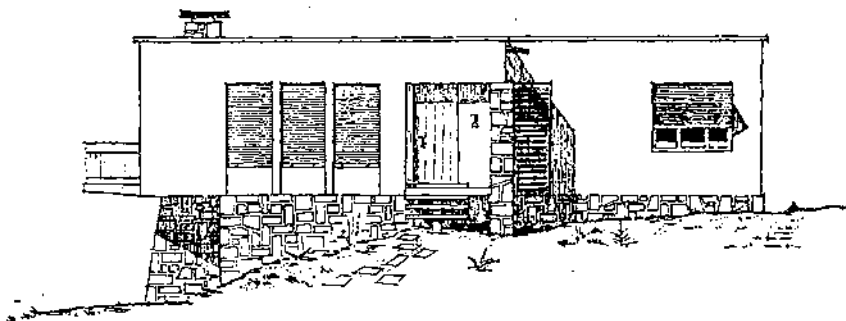
L'increment demogràfic que experimenta Gelida entre 1960 i 1970, en què passa de 2.689 habitants a 3.468 habitants, amb un índex de creixement del 28,97%, genera, de fet, que gran part de l'activitat d'Albert Mas es centri a proporcionar habitatge a l'emigració que arriba a Gelida. En aquest sentit, és vital la seva intervenció en la formació de nous barris de la Gelida moderna, com el barri del Funicular i el barri de Can Sàbat.

Armando Mas, per la seva banda, inicia la seva activitat com a arquitecte el 1946, i el 1950 accedeix al càrrec d'arquitecte municipal, en substitució de Miquel Niubó.

La importància d'Armando Mas ve determinada tant perquè projecta pràcticament totes les construccions gelidenques de la dècada 1950-1960 com —especialment— per ser el redactor del primer Pla General d'Ordenació Urbana de Gelida (1958).

L'arquitectura d'Armando Mas és, bàsicament, arquitectura de xallet, com a resposta a les demandes de l'estiueig, que va completant àrees urbanes iniciades anteriorment o bé té com a suport urbanístic les rudimentàries traces dels camins.

El llenguatge arquitectònic que utilitza en aquestes construccions és el neopolisme, amb detalls procedents de les construccions rústiques i de clar mimetisme respecte a elements populars. També hi trobem el gust de l'època pel luxe, que fa que es prefereixin les formes antiquades de l'habitatge i el mobiliari tradicional.

CASA ALBERT MAS (1956) - El Serralet. Projecte d'Armand Mas i Tulla, construït per Albert Mas i Gibert.

Aquest llenguatge neopopulista es manté també en les construccions més urbanes, les quals acullen, fins i tot, les formes de les tipologies de xalet, com a reflex clar del model de població que s'estava gestant, i que tindrà en el Pla General —redactat per Armando Mas— la seva traducció més literal.

D'entre les construccions més significatives d'aquesta època podem destacar la casa Vendrell (1950), la casa Masuet (1950), les torres Camp (1954), la torre Gamissans (1956), la torre Soriano (1958) i la torre Canals (1959).

Les bases del «Pla Mas» del 1958 es centren a formular un model de població exclusivament d'estiueig, i obvien premeditadament els creixements industrials. Això es fa establint, a través del *zoning*, la divisió del terme municipal en nuclis residencials, la qual cosa significa la posada en joc de grans quantitats de sòl seguint les pautes de la ciutat jardí, i la concreció d'algunes noves àrees verdes i d'equipament que, com la zona esportiva de la piscina —projectada per Armando Mas el 1960—, seran un suport molt important per al model de població d'estiueig que es definia.

També cal ressenyar com a obres importants de l'Armando Mas, en la Gelida de l'època, la reforma de la façana de la Casa de la Vila i l'ordenació de la plaça, feta el 1951, en les quals s'empren els recursos neoclassicistes, molt en consonància amb la tendència del moment, que per a l'arquitectura moderna recorria al neopopulisme, i reservava a l'arquitectura oficial, representativa del règim, el suposat prestigi del neoclassicisme.

Si bé la branca dels Mas que va iniciar Lluís Mas i Civil s'estroneja amb la figura de l'arquitecte Armando Mas i Tulla, la branca que va continuar Mariano Mas i Civil, i que provenia directament d'aquell primer Mas que va arribar a Gelida l'any 1825, té la seva continuïtat assegurada. A més d'Albert Mas i Gibert, que continua, a l'edat de 71 anys, en plena activitat com a constructor, el seu hereu, Antoni Mas i Comas (1949), desenvolupa intensament a Gelida la seva professió d'arquitecte, que fa compatible amb l'activitat política a l'Ajuntament, seguint la tradició de la nissaga.

Malgrat que l'obra d'aquest arquitecte és prou significativa i té una presència urbana important, caldrà esperar que el temps ens ofereixi una perspectiva més àmplia per afrontar la seva anàlisi.